

■ НИХТО НЕ ЗАБУТИЙ

Коли в лютому 1944-го року німці відступали з Рівного, вони, все ще вірні своєму педантизмові, забрали з собою архіви з усіма тими трофейними картками. Двадцять одна така картка, в якій місцем поховання військовополонених згадується рівненське кладовище Грабник, вплинула на світ білий лише тепер – через 69 років після того, як людей поховали. Це стало можливим тоді, коли німецька громадська організація "Саксонський меморіал у пам'ять жертв політичних репресій" перевела всі наявні в неї документи з паперових на електронні носії й відбувся обмін такими електронними базами даних про поховання наших і німецьких військовополонених за угодою між СБУ та "Саксонським меморіалом".

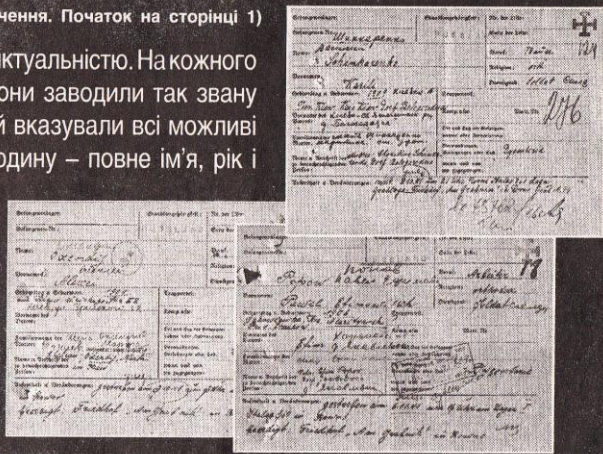
"Ми зв'язалися з координатором "Саксонського меморіалу" паном Харитоновим через посередництво Державного архіву СБУ, - розповіла нашій газеті керівник архіву управління СБУ в Рівненській області Олена Хлапук. - Нам підтвердили, що справді такі відомості про поховання на Грабнику в 1941 році збереглися, а згодом передали копії трофейних карток, які поповнять архів СБУ. Ми дослідили цю тему тут, на місці, і знайшли в обласному архіві підтвердження, що справді через дорогу від кладовища Грабник був табір для хворих військовополонених, і померлих у тому таборі ховали на Грабнику."

Ось що розповіла з цього приводу нашому кореспондентові головний спеціаліст Державного архіву Рівненської області, кандидат історичних наук Олена Галамай: "На території Рівного в 1941-1944 роках було три табори військовопо-

МОРОЗ ПО ШКІРІ

(Закінчення. Початок на сторінці 1)

Німці відомі своєю пунктуальністю. На кожного військовополоненого вони заводили так звану трофейну картку, в якій вказували всі можливі біографічні дані про людину – повне ім'я, рік і місце народження, дані про військове звання і навіть про віросповідання. Якщо людина в таборі вмирала, в картці писали причину її смерті та місце поховання.

лонених. Перший складався з двох корпусів: корпус "А" знаходився на території тюрми, а корпус "Б" – навпроти, на огороженій ділянці біля парку ім. Шевченка (район колишнього магазину «Малютка») – це був табір для хворих, в якому утримували близько 4-5 тисяч осіб. Другий табір знаходився біля військового містечка, де утримували майже 2300 осіб, а третій – на вулиці Білій. У листопаді 1941 року він нараховував 15 тисяч військовополонених, поступово їх кількість зростає до 30 тисяч осіб.

Згідно з висновком старшого слідчого прокуратури Рівненської області Смородського щодо розгляду матеріалів справи про злочини німецько-фашистських загарбників у Рівному та його околицях за період з червня 1941-го по лютий 1944-го розстріли військово-

полонених здійснювали в усіх таборах. В акті Надзвичайної державної комісії зі встановлення та розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників у Рівному та Рівненській області від 11 березня 1944 року є відомості, що трупи військовополонених залишали на території таборів або вивозили в район Грабника. Іноді на цьому кладовищі закопували живих військовополонених..."

"Ми довідалися про те, що в Німеччині є дані про конкретні імена військовополонених, похованих на Грабнику, ще у квітні. Дуже хотілося увіковічити їхню пам'ять і відкрити меморіал ще на День Перемоги, - розповідає заступник міського голови Рівного Галина Кульчинська. - Але надто затягнулися формальності у відносинах між відповідними службами двох держав. Хоча міський го-

лова Володимир Хомко направив запит до СБУ ще навесні, ми 10 вересня нарешті отримали трофейні картки з іменами цих військовополонених, про яких точно відомо, що вони лежать у рівненській землі. Коли тримаєш у руках ці безцінні документи, мороз іде по шкірі. От правду кажуть, що війна не закінчена доти, доки не віддали почесті її останньому солдатіві. А ми цього року відкрили для себе імена двох десятків солдатів тієї війни. У віці від 19 до 40 років доля закинула їх до нашого міста, де вони померли від дизентерії (така причина смерті вказана в картках) у таборі для військовополонених. Вісімнадцятеро з цих солдатів походять з України, троє – з Росії. На батьківщину кожного з них ми надіслали листи-запрошення за підписом міського голови Рівного Володимира Хомка на

церемонію відкриття меморіалу. Дуже сподіваємося, що їхні нащадки відгукнуться на це запрошення..."

Листи з такими запрошеннями пішли до Києва, Дніпропетровська, Сум, на Київщину, Чернігівщину, в Кіровоградську, Житомирську, Харківську області України, а також до Ростова, Нахичевані та Ставропольського краю Росії – на всі адреси, що вказані в тих дивом збережених трофейних картках померлих військових. Мабуть, їхні рідні довго мучились невідомістю і виглядали своїх солдатів з війни. Чи залишився нині в живих хоч би хтось, хто їх на ту війну проводжав? Коли так, то нагородою їм за довгі роки чекання послужить меморіальна дошка, відкрита 12 жовтня на братських могилах на Грабнику. Дошка, на якій є ось ці конкретні імена:

Божко Кіндрат Сергійович,
Білик Олексій Опанасовч,
Ведмедера Олександр Петрович,
Гаврильченко Микола,
Зеневич Григорій Никифорович,
Клеванський Михайло,
Корнієнко Григорій
Лаговський Антон Іванович,
Луасев (Люсієв) Василь,
Оксендій Олексій,
Омельченко Арсеній,
Осталенко Федір Омелянович,
Полов Павло Юхимович,
Пруденко Іван,
Сурмач Петро,
Сушицький Михайло Никифорович,
Ткаченко Степан Антонович,
Хоренко Сергій,
Чавольський Михайло,
Чиченко Василь,
Шинкаренко Василь.

Вони померли якраз у ці осінні дні, починаючи з 30 вересня й закінчуючи 19 жовтня 1941 року. Отже, нині якраз роковини їхньої смерті. Згадаймо у своїх молитвах про їхні безневинні, страдницькі душі.

Людмила МОШНЯГА